

Praksis i mastergrader ved statlige og private høyskoler; en ritualisert raritet

---

Det legges stor vekt på å utvikle samarbeidet mellom høyere utdanning og arbeidslivet bl.a. ved bruk av praksis i arbeidslivet. Denne artikkelen tar opp hvordan dette gjenspeiles i søknader om akkreditering av mastergradsstudier ved statlige og private høyskoler i perioden 2003 - 2011. En gjennomgang av disse søknadene viser at praksis utgjør en liten del av et lite antall studietilbud innenfor fagfeltene helse-, sosial, og idrettsfag og lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, fagfelt som har lang fagtradisjon med praksis i grunntidningene/bachelorgrad. Praksis i mastergrader ved statlige og private høyskoler kan derfor omtales som en raritet i den betydningen at det ikke er så mye av det og at det er ritualisert i den grad det praktiseres som en automatisk videreføring av en fagtradisjon. Intensjoner om arbeidslivsrelevans og arbeidslivstilknytning gjennom studiene målbæres på andre måter i søknadene om akkreditering.

Mastergrad for arbeidslivet

Betydningen av økt samarbeid og samhandling mellom utdanning og arbeidsliv vektlegges i økende grad av OECD, i EU og i her Norge, blant annet ved bruk av ulike former for praksis i arbeidslivet og praksisorientering i studiet (Vabø 2007; Vabø & Sweetman 2011). I 2012 ble det foretatt en gjennomgang av søknadene til de mastergradene ved statlige og private høyskoler som NOKUT har akkreditert i perioden 2003 – 2011 (Hegerstrøm 2012). Denne gjennomgangen viser et gradsnivå med klare ambisjoner for studienes praksisorientering, yrkesinnretning, arbeidslivsrelevans og kandidatenes muligheter for karriere i arbeidslivet. Følgende uttalelse fra en søker favner flere søkerinstitusjoners ytringer om temaet:

«Gjennom masterstudiet i xx skal studentene utvikle kompetanse for ledelse av læreprosesser, kompetanse for lederoppgaver i opplæringsvirksomhet og forskningskompetanse. Masterstudiet i xx vil kvalifisere studentene for yy refleksjon og ledelse av opplæring i grunnskole, videregående opplæring og barnehage, samt ledelse av opplæring i kommuner, fylkeskommuner og kulturinstitusjoner. Studiet skal dessuten kvalifisere for lederoppgaver relatert til utvikling, planlegging og veiledning og vurdering av læring i offentlig og privat virksomhet og gi kompetanse som er relevant for å løse ulike xx oppgaver. Eksempler på slik anvendelse kan være forsknings-, utdannings- og utredningsvirksomhet, læringsvirksomhet og kompetanseutvikling i både private og offentlige virksomheter, eller offentlig og privat administrasjon, organisasjon og ledelse.»

Begreper som næringsrettet, bransjeorientert, service- og brukerrettet, holistisk og innovativt, viser hvordan institusjonene i sine søknader vektlegger slik kompetanse og utformer studiet etter arbeids- og samfunnslivets behov, også slik en annen søker uttrykker seg; «Det vil si at å forme mennesker til å utøve sin profesjon på en profesjonell måte er sentralt i utdanningen». Dette understreker institusjonenes bevisste tilnærming til hvorvidt erfaring fra arbeidslivet skal prege sosialiseringen av studentene (Vabø og Sweetman 2011).

Praksispraktisering

Gjennomgangen av søknadene for akkreditering av mastergradsstudier i perioden 2003 – 2011 viser en variert tilnærming til hvordan erfaring fra arbeidslivet og arbeidslivsrelevans skal prege studiet og studentene, slik disse sitatene viser.:

”Teoretisk innsikt på høyt nivå skal kombineres med evnen til å arbeide med fagområdene i en praktisk sammenheng. Undervisningen skal kommunisere både på den forskningsorienterte og den xx-orienterte arenaen. ... Skillet mellom de to arenaene bør ikke overdrives – det er mer snakk om et samspill hvor forskningsbasert undervisning bygges opp rundt praktiske utfordringer og fokuserer på operative konsept som praktikere kan bruke.”

”Mastergradsstudiet i xx skal være praksisnært og praksisrelevant, men det legges ikke inn praksisopplæring som krever spesielle avtaler eller ordninger med institusjoner utenfor høyskolen. Med praksisnærhet i studiet menes at studentene i sine problemstillinger i prosjektarbeid og utprøving av metode skal rette oppmerksomheten mot aktuell og relevant xx-virksomhet. Studentene oppfordres til å inngå avtaler med aktuelle xx-institusjoner i forbindelse med arbeidet med sin masteroppgave.”

«I mastergradsstudiet i xx inngår praksisstudier. For å nå målene for studiet forutsettes et samarbeid med det yy felt. Studentene har enten kliniske studier innen aa eller bb. Hensikten med kliniske studier er at studentene videreutvikler nødvendig handlingskompetanse som aa eller bb, anvender sine faglige kunnskaper kritisk og reflekterer over egen praksis. Kliniske studier skal videre gi kunnskap og innsikt i metode i xx for å kunne arbeide selvstendig med problemløsning, fagutvikling og kvalitetssikring på et faglig forsvarlig grunnlag.»

Valgte arbeidsformer i studiet som også indikerer en ønsket arbeidslivs-/praksisrelevans kan for eksempel være:

- prosjektbasert læring, fortrinnsvis i samarbeid med en ekstern oppdragsgiver
- hospitering hvor studentenes læringsprosesser baseres på konkrete aktiviteter i en virksomhet/bedrift
- feltarbeid og xx-observasjon med innføring i tilhørende metodikk
- rollespill

Gjennomgangen av søknadene for akkreditering av mastergrad i perioden 2003 – 2011 viser at andelen studier hvor konkret praksisutplassering i arbeidslivet og tydelig uttalte praksisorienterte arbeidsformer lar seg gjenfinne, er i underkant av 20 %.

Noen søknader har formuleringer om temaet som kan virke mer løsrevet og tilfeldig selv om intensjonen er tydelig:

”Det legges opp til tett og forpliktende kontakt og samarbeid med praksisfeltet.”

”Praksis i studiet er knyttet opp mot de emnene i studieplanen som tar utgangspunkt i praksisfeltet. I tillegg har studentene i avhandlingen anledning til å knytte studiet tett opp mot praksisfeltet.”

Dette gir et visst grunnlag for å omtale praksis i mastergrader ved statlige og private høyskoler som en raritet i betydningen at det ikke er så mye av det og at det som er ikke alltid er så lett å gjenfinne.

Begrunnelsen for å omtale praksis i mastergrader ved statlige og private høyskoler som ritualisert ligger i en registrering av i hvilke fagfelt praksis inngår som en tydelig og avgrenset del av studiene.

Det er i fagfeltene helse-, sosial- og idrettsfag og lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk som fremviser den største andelen av praksis i studiet og tydeligst uttalt relasjon til praksisfeltet, selv om den totale andelen ikke er stor. Innenfor begge disse fagfeltene utgjør praksis en stor del av studieomfanget i grunnutdanningene/bachelorgrad. I tillegg har man innen disse fagfeltene en lang tradisjon med videreutdanninger hvor også praksis har utgjort en vesentlig del av studieinnholdet og arbeidsformene. Dette har det vært naturlig å beholde når disse videreutdanningene ble omgjort til mastergradsstudier gjennom akkreditering av studiet. Noen av disse mastergradsstudiene er basert på og videreført fra en videreutdanning med en rammeplan som styrende for innhold og organisering. Der disse har krav om praksis i utdanningen, har ikke institusjonene hatt noe valg. Utformingen av mastergradsstudiene i disse fagfeltene bygger derfor både på etablert tradisjon og eksterne krav. Det kan forklare hvorfor praksis i liten grad begrunnes og problematiseres i søknadene om akkreditering og dermed heller ikke berører spørsmål som for eksempel:

- Er praksis i mastergrader det samme som praksis i videreutdanning?
- Hvilken kunnskap nødvendiggjør praksis?
- Er det riktig bruk av den tiden som medgår?
- Kan kunnskapen erverves på andre måter eller i andre sammenhenger?

Praksis i mastergrader kan forstås som ritualisert i den grad det praktiseres som en automatisk og selvfølgelig videreføring av en fagtradisjon.

Hva er praksis i mastergrader?

Brandt (2005) gir følgende definisjon av praksis i høyere utdanning: «Planmessig opplæring som foregår i autentiske yrkessituasjoner under veiledning av person med relevant yrkesutdanning og yrkespraksis»(s.11). I denne definisjonen er praksis noe som foregår eksternt, utenfor høyskolen og i en autentisk yrkessituasjon. Det stilles krav om planmessighet og kvalifisert veiledning og signaliserer dermed tydelige forventninger til formalitetene rundt praksis. Med utgangspunkt i denne definisjonen kan det stilles ulike krav til hvilke aktiviteter som kan inkluderes eller ekskluderes i praksisdelen av utdanningene og hva studentene skal lære.

Formålet med praksisstudier er ifølge Stortingsmelding 13 (2011-2012), Utdanning for velferd, samspill i praksis, «å styrke studentenes kunnskap om arbeidsfeltet og trene på reelle arbeidssituasjoner, og derigjennom forberede dem best mulig for yrket. Å benytte arbeidsplassen som læringsarena der studentene deltar i den daglige virksomheten, gir dem mulighet til å prøve ut sine kunnskaper, vurdere teori og praksis i sammenheng og utvikle en bevisst og reflektert holdning til yrkesutøvelsen» (s. 73).

Både Brandt (2005) og Stortingsmelding 13 (2011-2012) har bachelornivået som utgangspunkt for sine vurderinger. Det er ingen henvisninger i disse dokumentene til praksis i mastergradsstudier. Det kan stilles spørsmål om hvorvidt praksis i bachelorutdanninger, videreutdanninger og masterutdanninger skal forstås likt, inneholde det samme eller organiseres på samme måte. I tillegg henviser begge dokumentene over til yrkessituasjoner og yrkesutøvelse. Tatt i betraktning at mastergradsstudier som sådan ikke nødvendigvis kvalifiserer til et spesielt yrke eller for en bestemt yrkesutøvelse, kan definisjonene over ha begrenset relevans for dette gradsnivået. Også ut fra

hvordan fordelingen av praksis i akkrediterte mastergrader viser seg på fagfelt, kan det synes som om praksis, slik det defineres hos Brandt (2005) og Stortingsmelding 13 (2011-2012), hovedsakelig er noe som oppfattes å høre grunnutdanningen/bachelornivået til.

Vabø og Sweetman (2011) påpeker nødvendigheten av en differensiert forståelse av praksis i høyere utdanning, både med tanke på hva praksis skal bestå av, hvor den skal foregå, hvor lenge den skal vare, og når i studieløpet den legges. De finner at «praksis kan dreie seg om alt fra å utvikle en forskningsrapport til konsulenttjenester via praktiske arbeidsoppgaver» (s.22). Praksis kan innebære at studentene utfører ulike former for oppgaver i en bedrift, organisasjon eller offentlig etat, men kan også omfatte et samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og for eksempel bransjeorganisasjoner, bedriftsklynger, enkeltbedrifter/etater om organisering og gjennomføring av utdanningen (ibid.). En slik fleksibel forståelse av praksis kan være utgangspunkt for en vurdering av på hvilken måte praksis bidrar til å heve studiets relevans også sett i sammenheng med forventninger til kunnskap og kompetanse gradsnivået og det enkelte studium skal innfri.

Forventninger til kunnskap og kompetanse

St. meld 44 (2008-2009) Utdanningslinja, påpeker hvordan enkeltpersoners kunnskapsbehov kan endre seg: «Hver enkelt vil stadig oftere ønske ny kompetanse. Målene kan være mange: få ny innsikt, møte nye utfordringer, skifte arbeid, endre karriere, utvikle seg selv» (s.64). Den enkelte students utgangspunkt og mål sett i sammenheng med arbeidslivets behov for ny og endret kompetanse tilsier at mastergradsnivået skal fylle mange og kanskje motstridende forventninger til kunnskap og kompetanse. For eksempel kan vektlegging av at innholdet i studiet skal interessere og involvere studenten og legge vekt på personlig utvikling, medføre redusert betydning av spesifikk teknisk kunnskap til fordel for ulike typer av generell kunnskap som antas å være relevant for et bredere felt av arbeidslivet (Vabø 2007, s.162). Sammen med en forståelse av at praksis som arbeidsform og studieinnhold i mastergradsstudier vurderes som mindre relevant, vil intensjoner om arbeidslivsrelevans og arbeidslivstilknytning tematiseres, begrunnes og innholdsfestes på andre måter i søknadene om akkreditering enn gjennom praksis som en integrert del av studiet.

Konklusjon

Praksis i mastergrader ved statlige og private høyskoler kan beskrives som en raritet i betydningen at det ikke er så mye av det og at det er ritualisert i den grad det praktiseres som en automatisk videreføring av en fagtradisjon. Intensjoner om arbeidslivsrelevans og arbeidslivstilknytning gjennom studiene målbæres på andre måter i søknadene om akkreditering.

Artikkelen er skrevet av Turid Hegerstrøm

Litteratur

Brandt, Ellen (2005). *Kartlegging av praksisbasert høyere utdanning*, NIFU skriftserie 8/2005

Hegerstrøm, Turid (2012). *”En mastergrad er ikke en mastergrad” Mastergrader ved statlige og private høyskoler*, NOKUTs utredninger og analyser, rapport nr. 6/2012

Vabø, Agnete (2007). *Globalisering av høyere utdanning – utdannings sosiologiske perspektiver og utfordringer belyst gjennom nye programmer på masternivå* i: Johs. Hjellevrekk m.fl. (red.) *Arbeid, kunnskap og sosial ulikhet*, Unipub

Vabø, Agnete og Rachel Sweetman (2011). *Praksisorienterte studietilbud, eksempler fra ingeniørutdanning, markedsføringsfag, humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag*, NIFU, rapport 3/2011

Stortingsmelding 13 (2011-2012) *Utdanning for velferd, samspill i praksis*, Kunnskapsdepartementet

Stortingsmelding 44 (2008-2009) *Utdanningslinja*, Kunnskapsdepartementet